

BETULACEAE

Jeolojik devirlerde daha fazla sayıda cins ve türlere sahip olan bu familyanın, bugün 6 cins ve bu cinslerin kışın yaprağını döken 100 kadar türü, Kuzey Yarımkürenin ılıman ve serin bölgelerinde ormanlar kurmaktadır.

Bir cinsli, bir evcikli, anemogam, odunsu bitkilerdir. Tomurcuklar sürgünlere almaçlı veya sarmal dizilmişlerdir; çoğunlukla sürgünler pseudoterminal tomurcukludurlar.

Çiçekler kedicik veya başak şeklinde kurullar oluştururlar. Çiçekler yapraklanmadan önce veya beraber, ender olarak dah sonbaharda ortaya çıkarlar.

Meyve tek gözlü, tek tohumlu kanatlı veya kanatsız açılmayan kuru meyve tipindedir yani nuks'tur. Bu familyaya ait *Betula*, *Corylus* ve *Alnus* cinsleri vardır.

BETULA L. (HUŞLAR)

Betula cinsinin Kuzey Yarımkürede, Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'da yayılmış 40 kadar türü vardır. Bunlardan ancak 4'ü ülkemizde doğal olarak yetişmektedir.

Bir cinsli, bir evcikli, anemogam, odunsu bitkilerdir. Gövdelerinin çoğunlukla beyaz ince kabukları vardır. İnce levhalar halinde soyulur veya kavlar dökülür. Kabuk üzerinde yatay çizgiler halinde belirgin lentiselleri bulunur. Tomurcukları sürgüne almaçlı dizilmişlerdir. Yapraklar uzun saplı çoğunlukla üçgenimsi yumurta biçiminde ve kenarları çift sıralı dişlidir. Meyve basık ve iki kanatlı küçük nuks'tur.

Huşlar ılıman ve serin yerlerin ağaçlarıdır. Işık istekleri fazladır. Yangınlardan sonra gelirlerdir, öncü ağaçlardır, kısa ömürlüdürler.

Ülkemizde *B. Pendula*, *B. litwinowii*, *B. medwediewii*, *B. recuruala* olmak üzere 4 türü doğal olarak yetişmektedir.

ALNUS Mill. (KIZILAĞAÇLAR)

Bu cinsin, Kuzey Yarımküresinin ılıman ve serin bölgelerinde yayılmış olan 30 kadar türü vardır. Güneye inildikçe birçok taksonu kaybolur; pek azı da yüksek dağlık bölgelerde sınırlı bir dağılış gösterirler.

Kışın yaprağını döken ağaç veya çalı halinde odunsu bitkilerdir. Tomurcuklar sarmal dizilmişlerdir. Kızılağaçlarda yapraklar sade, çoğunlukla yumurtamsı veya ters yumurtamsı biçimdedir ve kenarları düzensiz çift sıralı dişli veya dilimli dişlidir. Erkek çiçek kurulları kısa bir salkım halinde bir araya gelerek aşağıya sarkarlar, kışı açıkta geçirirler. Bunlar bir eksen üzerinde toplanmış ufak bir kozalak meydana getirirler. Olgunlaştığında bu kozalak dağılmaz. Meyve küçük, kanatlı veya kanatsız bir nuks'tur.

Kızılağaç genel olarak serin ve nemli yerlerin bitkileridir. Ormanların kesilerek boşaltılması veya yangınlarla tahrip edilmesi sonunda titrek kavaklar gibi öncü ağaç olarak sahaya gelirler. Fakat sürekli olarak sahada kalmazlar. Ülkemizde *Alnus orientalis* ve *Alnus glutinosa* doğal olarak yetişmektedir.

CARPINUS L. (GÜRGENLER)

Carpinus cinsinin halen Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da doğal olarak yetişen 26 kadar türü vardır. Bunlardan ikisine (*Carpinus betulus*, *Carpinus orientalis*) ülkemizin değişik ormanlık bölgelerinde rastlanmaktadır.

Kışın yaprağını döken ağaç veya boylu çalılardır. Gövde kabukları levhalar halinde çatlar. Tomurcuklar sürgüne almaçlı dizilmişlerdir. *Fagus*'larda olduğu gibi sürgünlerle dar bir açı yapmazlar, sürgünlere tamamen yatmış vaziyettedirler. Yaprakların kenarı keskin, çift sıralı dişlidir. Erkek ve dişi çiçek kurulları kışı tomurcukta geçirirler, ilkbaharda ortaya çıkarlar. Meyve yan dan hafif basık, sivri uçlu, üzeri boyuna oluklu-kaburgalı, sert kabuklu küçük bir nuks'tur. Üç brahtecikten oluşan meyve örtüsü meyvenin etrafa dağılmasına hizmet eder.

Işık isteği az gölgeye dayanıklıdır. Nem ve toprak istekleri yüksektir. Kütük sürgünü verme özelliği fazladır.

OSTRYA Scop. (KAYACIKLAR)

Ostrya cinsinin kuzey ve orta Amerika ile Avrupa ve Asya'da yayılmış 7 kadar türü vardır. Bunlardan yalnız birisi (*Ostrya carpinifolia*) doğal olarak yetişmektedir.

Kışın yaprağını döken ağaç ve boylu çalılardır. Önceleri düzgün olan kabukları ileri yaşlarda, gürgenlerin aksine pürüzlü boyuna çatlaklı ve koyu renklidir.

Tomurcuklar sürgüne almaçlı dizilmişlerdir. Çoğunluğu yumurta biçiminde olan yaprakları sivri uçlu, kenarları keskin çift sıralı, dişlidir. Erkek çiçek kurulları bir arada bulunur ve kışı açıkta geçirirler. Meyve nuks'tur.

CORYLUS L. (FINDIKLAR)

Kışın yaprağını döken ağaç veya çalılardır. Yaprakları basit, çoğunlukla yumurta veya geniş yumurta biçimindedir ve kenarları kaba veya keskin dişli, bazen de hafif lopludur; ucu sivri veya damla uçludur, dip kısmı çoğunlukla yüreğimsidir.

Tomurcukların sürgen üzerindeki dizilişi iki sıralı sarmaldır; pseudo-terminal tomurcukludurlar. Erkek çiçek kurulları sonbaharda teşekkül eder, aşağı doğru sarkar, kışı açıkta geçirir.

Meyve perikarpı odunlaşmış, içerisinde tek bir tohumu bulunan tipik açılmayan kuru meyve, yani tipik bir nuks'tur. Birçok türleri yenen yağlı ve lezzetli meyvelerinden dolayı kültüre alınmış bazıları da dekoratif süs bitkileridir.

CORYLUS L. (FINDIKLAR)

- *Corylus avellana* L. (Adi Fındık)
- *Corylus maxima* Miller (Lambert Fındığı)
- *Corylus colurna* L.